

Keywords: *cultural intelligence, intellectual, traits of intelligence, planetary education, students.*

Зеленов Є.А. – докт. пед. наук., професор кафедри педагогіки СНУ ім. Володимира Даля (м. Свєродонецьк, Україна). E-mail: olmer54@mail.ru

Zelenov E.A. – Doctor of Pedagogical Sciences, associate professor, professor of the Chair of Pedagogics, Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University. E-mail: olmer54@mail.ru

УДК 141.7

ЗАРОДЖЕННЯ ОСВІТНІХ СИСТЕМ ПІД ВПЛИВОМ АГРАРНОЇ І ІНДУСТРІАЛЬНОЇ ХВИЛЬ

В. І. Зінкевич

У статті здійснено спробу дослідження проблеми зародження освітніх систем на основі цивілізаційного підходу. Виявлено складності і суперечності процесу зародження освітніх систем в Україні на різних етапах її цивілізаційного розвитку.

Ключові слова: *освітні системи, глобалізаційні хвилі, освітня парадигма, цивілізаційний підхід, релігійна філософія.*

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси, які охопили всі ланки людської цивілізації, не обійшли стороною і освіту. Особливого сенсу і змісту набуває ціннісно-світоглядне ставлення людини до світу і самої себе в освіті. Її головними завданнями виступає розвиток всебічно розвиненої особистості, тобто з світоглядом, який забезпечує гармонійну взаємодію людини з іншими людьми, суспільством та природою. Проблеми, підняті філософією освіти, а саме: гуманістичне спрямування освіти, формування всебічно розвиненої людини, поєднання інтересів особистості із загальними цінностями та інтересами, стали реальністю нашого сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження освіти як соціального інституту пов'язано з аналізом широкого кола наукових проблем. Аналіз проблем, пов'язаних із цивілізаційним розвитком, містяться у працях зарубіжних дослідників (А. Тойнбі, Ф. Броделя, Д. Белла, Е. Тоффлера), російських вчених (О.І. Майзеля,

В.Г. Марахова, М.П. Мчедлова, В.С. Семенова, А.Д. Урсула, Ю.В. Яковця та ін.) та українських вчених (В.П. Андрущенко, В.П. Беха, М.Г. Кириченко, М.І. Михальченко, В.С. Пазенка та ін.). У їх дослідженнях стверджується, що цивілізація являє собою соціальну, засновану на загальних принципах форму організації життя людей. Початок становлення цивілізації науковці пов'язують із технологічною (неолітичною) революцією, які і в подальшому впливали на суспільний розвиток, окреслюючи той чи інший етап цивілізаційного розвитку, який характеризувався певними політичними, соціально-економічними та культурними відносинами.

Дослідженню освіти як соціального інституту присвячені праці В.Г. Афанасьєвої, Г.М. Волкова, В.О. Дмитриєнка, В.С. Нечаєва, В.О. Огнев'юка, Г.І. Волинка, В.І. Воловика, В.С. Журавського та ін. У них освіта аналізується як система, що має внутрішню будову, а також органічну цілісність, показується вплив на різні сторони соціального життя, на формування особистості.

Так, В.П. Андрущенко, В.П. Бех, В.Г. Кремінь, М.І. Михальченко, В.С. Стьопін розглядають застосування соціальної інформації в освіті та науці з погляду сучасної соціальної філософії і її трансформації на рівні знання, духовно-ціннісного досвіду людства, нації, особистості [1].

Разом з тим, поза увагою вчених продовжує залишатися коло проблем, пов'язаних із впливом на ці процеси політичних, економічних і культурних глобалізаційних хвиль, які супроводжували Україну протягом усієї історії, що, в свою чергу, вплинуло і на формування освітніх систем, які вбирали в себе як національні, так і загальнолюдські цінності.

Дослідження цієї проблеми на основі цивілізаційного підходу, на нашу думку, має вагоме як загальнотеоретичне, так і прикладне значення. Адже виявлення складностей і суперечностей процесу формування освітніх систем на різних етапах цивілізаційного розвитку можуть допомогти філософам, соціологам, педагогам глибше збагнути сучасні проблеми філософії освіти, посприяти розробці нових концептуальних основ даної дисципліни, знайти своє особливе місце в оптимізації вирішення проблем сучасності, пов'язаних з інтегративним розвитком цивілізації та глобальними проблемами, які гостро проявилися на рубежі ХХ та ХХІ століття.

Таким чином, враховуючи вище зазначене, актуальність обраної теми полягає у недостатньому вивченні впливів політичних,

економічних і культурних глобалізаційних процесів на формування освітніх систем.

Виклад основного матеріалу. Серед чинників, які визначають сутність глобалізаційних освітніх процесів, можна назвати як позапедагогічні (політичні, ідеологічні), так і власне науково-освітні. До першої групи можна віднести експансію світових релігій і світових імперій, до іншої – поширення філософських, педагогічних, освітніх ідей, нових освітніх технологій тощо. В історії становлення та розвитку української освіти А.А. Сбруєва виділяє чотири глобалізаційні впливи [4, с.49-53], які припадають на аграрний та індустріальний періоди цивілізаційного розвитку.

Слід зазначити, що ще в період первісного суспільства у стародавніх слов'ян існувала певна система виховання, основою якої виступала родина. Відтак, виховання на той час зводилося переважно до розвитку в молоді фізичних сил і спритності, щоб останні могли собі добувати засоби для існування і захищати себе від ворогів [2, с.19]. Утворення Київської держави не внесло одразу змін в організацію освіти, хоча спонукало до виникнення писемності [5, с.57-58]. Разом з тим, культура Київської Русі опинилася історично-географічним перехрестям і містком зустрічі північно-західних та південно-східних історико-культурних потоків, що призвело до посилення впливу останніх, особливо східно-візантійської культури – який виразився у прийнятті християнства. Саме цю подію ми розцінюємо як першу глобалізаційну хвилю, яка радикально змінила сутність і характер освіти, сприяла зародженню філософсько-педагогічної думки та створенню перших освітніх закладів. В основі освіти був покладений новий тип світогляду – релігійна філософія, яка домінувала протягом усього аграрного етапу розвитку українського суспільства.

Під впливом християнства поступово відбулася докорінна зміна світобачення та світосприйняття Давньоруської держави. Особливістю язичницького світогляду було обоження природи. Язичництво пригнічувало людську душу і виховувало страх перед природними силами. Оголошення християнством Бога надприродною силою, яка керує світом, кардинально змінило ситуацію, позбавивши людину цього страху. Поступово відбувалася зміна акцентів у релігійній вірі: він був перенесений із зовнішнього на внутрішній світ людини, внаслідок чого людина отримала свободу вибору поведінки. Справедлива розплата чекає в потойбічному світі. Такі якісні зміни помітно вплинули на звичаї та мораль ранньослов'янського суспільства: певною мірою пом'якшилися стосунки між людьми, було

усунено полігамію, засуджено звичаї родової помсти. Характеризуючи християнство як віру, що «вперто й завзято все сунулась та сунулась по Європі», І.Огієнко зазначав: «З етичного боку християнство як культ любові, стояло без порівняння вище за усі інші віри, які хоч і визнавали єдиного Бога, але не були пересякнені величною любов'ю до ближнього як основою життя» [3, с.110-111]. Під впливом християнства відбулася докорінна зміна світобачення та світосприйняття життя людей давньоруської держави. Проте, євангельська істина сприймалася народом через призму своїх традицій, історії, психологічних властивостей. Відповідно, в Київській Русі був започаткований новий стиль мислення – «символічно-образний». Визначальною рисою цієї філософії виступає вся драма людського буття: життя та смерті, пошуки сенсу життя тощо, що лягло в основу філософсько-педагогічної думки, яка базувалася на таких принципах та ідеалах: загальна спрямованість на вирішення актуальних питань суспільного буття; обґрунтування духовно-практичних форм освоєння світу; увага до потреб людини. Шкільна освіта в Київській Русі досягла високого рівня, свідченням цього стало існування диференціації навчальних закладів, випускників яких відповідно до вимог часу готували до державної, культурної діяльності.

Польсько-католицька експансія, з одного боку, піддала гонінню православні церкви та школи, які при них існували. В практичній освітній сфері даний процес характеризувався відкриттям католицьких та єзуїтських шкіл. З другого боку, сприяла переорієнтації українського суспільства на взаємодію з культурними надбаннями Західної Європи. Об'єктивні обставини релігійного і політичного життя спонукали українську інтелігенцію навчатися кращого чужого задля збереження і збагачення власного. Це призвело до створення нових шкіл, які отримали назву: слов'янсько-греко-латинських, зміст яких став основою братських шкіл.

Значний внесок в розвиток освітніх систем зробили викладачі Києво-Могилянської академії. В результаті відбулося розмежування філософії і теології. Зріс інтерес до проблем гносеології, раціональної та емпіричної методології. Були розроблені теорії людини, що відповідали духу нового часу.

У XIX ст. внаслідок промислового перевороту і відповідно до вимог індустріального суспільства в Україні відбувається розбудова системи освіти, що включала в себе народні училища, гімназії, університети, низку вищих спеціальних закладів з підготовки спеціалістів вузького профілю.

Проте дані реформи проходили в умовах асиміляційного впливу Росії та Австро-Угорщини, головна спрямованість філософсько-педагогічної думки була направлена на підтримку національної культури, традицій, на основі яких утверджувалася національна система виховання, розбудовувалася національна система освіти. Практична реалізація даних ідей відбулася під час революційних подій 1917-1920 рр. Відповідно до тенденцій історичного розвитку та розвитку науки відбулися й зміни у функціях освіти. Сама наука, яка виросла на основі розвитку освіти та технологічних потреб виробництва, в рамках науково-технічної революції перетворилася на основний ресурс економічного розвитку. Цей же статус поширився і на освіту, оскільки вона забезпечувала науковий потенціал суспільства ХХ ст. Відбулися й функціональні зміни в освіті. По суті було вирішено проблему соціальної диференціації освіти, створення єдиної державно-громадської системи середньої освіти, стандартизація освіти. З утворенням незалежної держави Україна отримала новий шанс на відродження та розвиток. Разом з тим, дана подія співпала з новою глобалізаційною хвилею, що поставило питання не тільки про збереження національних традицій в освіті, але й вироблення основних засад останньої, які б вивели її на світовий простір.

В другій половині ХХ ст. розпочинається процес переходу до нового типу організації суспільного життя людини, який отримав назву постіндустріального, або інформаційного суспільства. Цьому переходу сприяли такі фактори: зростання обсягів інформації, з якими доводиться людині мати справу; підвищення престижу освіти; зростання цінності інформації, підвищення значення теоретичного знання та науки; початок формування багатовимірної особистості.

Висновки. Проаналізувавши основні етапи становлення системи освіти в Україні, ми можемо виокремити наступні тенденції у її розвитку:

- формування системи освіти в Україні відбувалося в контексті світового цивілізаційного розвитку під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів;

- освітня парадигма, основу якої завжди склали гуманістичні принципи і культурні традиції українського народу, трансформувалася відповідно до запитів аграрного та індустріального суспільства.

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ХВИЛІ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Суспільство	Історичні періоди глобалізації	Агент глобалізації	Суб'єкт глобалізації	Світова інтелектуальна філософська традиція, яка впливала на розвиток	Домінуючі форми навчання і виховання	Основні ідеї	Значення вищої школи	Стратегія здійснення глобалізаційного впливу
1	2	3	4	5	6	7	8	9
АГРАРНЕ	1-а хвиля X-XII ст.	Держава Київська Русь	Християнсько-візантійська освітня традиція	Антична філософія (вчення Платона, Аристотеля), візантійська релігійна філософія, Біблія та біблійна література	СІМЕЙНА І ДЕРЖАВНА	ВІРА І РЕЛІГІЯ	НЕІСТОТНЕ	Радикально-асиміляційна, повне значення попередніх освітніх традицій, конвергентна – інтеграція язичництва та християнства
	2-а хвиля XV-XVII ст.	Річ Посполита, католицька церква	Західноєвропейська освітня традиція	Католицька релігійна філософія, Гуманізм, Реформація				а) агресивно-асиміляційна: знищення українських шкіл; б) частково конвергентна: створення греко-латинських шкіл, освіта за кордоном.
ІНДУСТРІАЛЬНЕ	3-а хвиля XVII-I	І напрямки Російська імперія	Російська система освіти	Просвітництво, німецька класична філософія, Романтизм,	ДЕРЖАВНА	ТОЧНІ НАУКИ	ІСТОТНЕ	Наступально-асиміляційна: заборона українського друку і шкіл.

поча ток XX ст.	II напрямок	Австро-Угорська імперія	Австро- угорська система освіти	Позитивізм				Поступово- асиміляційна з елементами частково- конвергентних впливів: обмеження розвитку української школи.
4-а хвил я 20– 80 рр. XX ст.	Радянськи й Союз		Радянськ а система освіти у російськ ому варіанті	Філософія марксизму				Асиміляційна: радикальна ідеологічна структурна уніфікація школи з поступовою мовною.

Література

1. Бех В.П. Генезис соціального організму країни: Монографія. 2-е вид. доп. – Запоріжжя: „Просвіта”, 2000. – 288 с.
2. Любар О.О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. Історія української педагогіки / За ред. М.Г.Стельмаховича. – К.: Інститут змісту і методів навчання МО України, 1999. – 356 с.
3. Огієнко І. Хрещення українського народу. – Київська Старовина. – 1992. – № 2 [293] березень-квітень. – С.110-120.
4. Сбруєва А.А. Глобалізаційні хвилі в історії української освіти // Історія педагогіки у структурі професійної педагогіки вчителя. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія соціально-педагогічна. – Вип.3. – Т.1. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002. – 260 с.
5. Сірополко С. Історія освіти в Україні / Підготував Ю.Вільчинський. – Вид. 2-ге. – Львів: Афіша, 2001. – 664 с.

ORIGIN OF EDUCATIONAL INFLUENCE OF AGRICULTURAL AND INDUSTRIAL WAVES

V.I. Zinkevych

In the article an attempt has been made to study the problem of the origin of educational systems on the basis of civilized approach. The author clarifies the complexity and contradictions of the process of the birth of educational systems in Ukraine at different stages of development of civilization.

Keywords: educational system, globalization waves, educational paradigm, civilizational approach, religious philosophy.

ЗАРОЖДЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СИСТЕМ ПОД ВЛИЯНИЕМ АГРАРНОЙ И ИНДУСТРИАЛЬНОЙ ВОЛН

В.И. Зинкевич

В статье предпринята попытка исследования проблемы зарождения образовательных систем на основе цивилизационного подхода. Выяснены сложности и противоречия процесса зарождения образовательных систем в Украине на разных этапах ее цивилизационного развития.

Ключевые слова: образовательные системы, глобализационные волны, образовательная парадигма, цивилизационный подход, религиозная философия.

Зинкевич Василь Іванович – кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри менеджменту та адміністрування Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (м Дрогобич, Україна). E-mail: Zinkevych1971@gmail.com

Zinkevych Vasyl Ivanovich – Candidate of Agricultural Sciences, Assistant Professor of Management and Administration of Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko (Drohobych, Ukraine). E-mail: Zinkevych1971@gmail.com

УДК 376.545

PERIODIZATION OF FORMING ISRAELI SYSTEM OF WORK WITH GIFTED CHILDREN AND YOUTH

O.V. Zolotaryova

The article is in the field of the history of pedagogy and observes the history of formation Israeli national model of work with the gifted by means of making periodization. It considers the most important historical and social aspects that influenced the process of forming the Israeli system of work with gifted children and youth. The main ways of pedagogical and social support are identified and briefly described.

Key words: education, Israel, gifted children, periodization, pedagogical support.